

Arkivsaksnr. 23/589

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>	<u>Dato</u>
006/24	Sametingsrådet – plenumsaker	23.01.2024-25.01.2024
011/24	Sametingets plenum	05.03.2024-08.03.2024
002/24	Plan og finanskomiteen	20.02.2024-23.02.2024

Sannhet og forsoning - Pilar 5: Implementering av regelverk

Saksfremlegg

Innledning

Dette er Sametingets første behandling av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (heretter rapporten). Sannhets- og forsoningskommisjonen (heretter kalt kommisjonen) har valgt å presentere tiltak under ulike pilarer. Pilar 5 omfatter kommisjonen sine foreslåtte tiltak for kontroll med at forvaltningen iverksetter en gjennomgang av manglende implementering av vedtak på det urfolk- og minoritetspolitiske feltet. Tiltakene er nummerert i henhold til hvilken pilar i rapporten de er foreslått i. Kildehenvisninger gis i fotnote.

Kommisjonen mener å ha vist at myndighetene på ulike nivåer gjennom sin forvaltningspraksis fører en politikk som ikke i tilstrekkelig grad har vært og er innrettet mot å gjøre tilpasninger til eller imøtekomme urfolk og nasjonale minoriteter. En slik passivitet kan svekke tilliten til myndighetene.

Kommisjonen slår fast at ansvarlige myndigheter på alle nivå bør følge opp manglende implementering. Mye handler, ifølge kommisjonen, om kunnskap om urfolk og nasjonale minoriteter og deres rettigheter i forvaltningen.

Kommisjonens forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Pilar 5

Tiltak 5.1

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Tiltak 5.2

Kommisjonen oppfordrer myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlige ansatte.

Tiltak 5.3

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Kommisjonen skriver at en av de største utfordringene de har observert er manglende gjennomføring av vedtatt politikk. De beskriver situasjonen som et implementeringsgap, og definerer det som at lover, lovfestede rettigheter og politiske vedtak og tiltak ikke har blitt fulgt opp av utøvende myndigheter. De skriver at den manglende gjennomføringen av politikk er alvorlig fordi den fører til svekket tillit til myndighetene og lavere tiltro til at tiltak vil bli realisert. Det er også et hinder for forsoning.

Kommisjonen finner at implementeringsgapet for samenes del gjelder innenfor de fleste samfunnsområder, eksempelvis oppvekst og utdanning, helsesektor og barnevern samt justissektoren. De viser til forskningsprosjekter og utredninger som har slått fast at den samiske kultur- og språkkompetansen i offentlig sektor er mangelfull og at opplæringstilbudet i samisk språk er mangelfullt. De viser også til en opplevelse av at manglende implementering er en trenering av samiske saker, og slår fast at det er behov for holdnings- og kunnskapsmessig forankring hos ansatte i stat, fylkeskommuner, kommuner og andre virksomheter.

På bakgrunn av dette foreslår kommisjonen at Stortinget som et ledd i sin kontroll med forvaltningen setter i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet. Kommisjonen oppfordrer videre myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlig ansatte, og universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter. Kommisjonen peker også på kommunenes ansvar som viktige tjenesteleverandører til den samiske befolkningen, og oppfordrer derfor kommunene til å ta ansvar.

Innen helse- og omsorgssektoren peker kommisjonen på viktigheten av at samer får bruke sitt morsmål. Den understreker behovet for at det iverksettes tiltak for å sikre at samiske kvinner og barn blir fullt ut beskyttet og sikret mot psykisk, fysisk og seksuell vold, og at kulturkompetente selvmordsforebyggende tiltak styrkes.

Pilaren om implementering av regelverk inneholder også nærmere beskrivelser av implementeringsgap innen opplæring- og oppvekstsektoren, særlig når det gjelder språkopplæring.

Overordnet omtale av relevante hørings svar

Sametingsrådet har hatt kommisjonens rapport på høring med frist 31. oktober 2023. En mer detaljert beskrivelse av dette finnes i sak xx/xx Sametingets overordnede vurderinger av rapporten.

Til pilar 5 har flere høringsuttalelser valgt å gi sin støtte til tiltakene, og påpeker at de ser det som svært viktig at

det settes i gang en implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet. Mange beskriver opplevelsen av at det som er vedtatt av lover og forskrifter som skal gi den samiske befolkningen likeverdige tjenester ikke blir fulgt opp. Høringsuttalelsene gir også eksempler på manglende implementering, og disse vil omtales nærmere i de relevante sakene, for eksempel plenumsak Pilar 2 – Språk og plenussak om de menneskelige omkostningene.

Det kommer fram i høringene at instanser som har ansvar ser behov for å få økt sin kompetanse og har behov for at det settes av ressurser til dette. Kommunene må ha et krav om at opplæring på feltet må inn i kommunens planer.

Vurdering

Innledning

Kommisjonen har i sin rapport beskrevet manglende implementering av regelverk og vedtatt politikk. Implementering handler om hva man gjør for å iverksette lov og forskrift i praksis. Det handler også om prosessen der ideer, programmer, aktiviteter og strukturer blir satt ut i praksis. Med andre ord handler det om å sette det som er skrevet på papir ut i praksis.

Sametingsrådet støtter kommisjonens vurdering av at manglende implementering i seg selv utgjør en utfordring for effekten av den politikken som er gjeldende. Dersom vedtatt politikk ikke blir fulgt opp utgjør dette en uforholdsmessig tilleggsutfordring for de dette gjelder.

Sametingsrådet støtter kommisjonens vurdering av at en viktig forutsetning for å kunne styrke implementeringen av regelverk er riktig og god kunnskap i offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på alle plan. Samtidig som Sametingsrådet mener at en bør være åpne for at den manglende gjennomføringen av vedtatt politikk og regelverk kan ha flere årsaker, enn mangel på kunnskap. Kommisjonen har i rapporten pekt på at selv om fornuftspolitikk ble avsluttet, ble mange av handlingsmønstrene holdningene og strukturene som fornuftspolitikk hadde skapt, videreført.

Kommisjonens forslag til tiltak støttes av Sametingsrådet. Sametingsrådet ser det allikevel nødvendig å foreslå ytterligere tiltak, uten at dette er uttømmende. Rådet ser det som relevant å løfte tiltak som omhandler myndighetenes ansvar for å styrke de rammene som skal ivareta urfolks rettigheter.

Sametingsrådet behandling av denne pilaren vil være av overordnet karakter. Grundigere vurdering og anbefaling av manglende implementering innen områder som opplæring, språk og helse- og sosial vil gjøres under de andre sakene som fremmes til dette plenumsrådet.

Vurdering av kommisjonens forslag til tiltak

Tiltak 5.1

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Sametingsrådet deler kommisjonens oppfatning av at manglende gjennomføring av vedtatt politikk er en massiv utfordring. Sametingsrådet slutter seg til kommisjonens anbefaling om at Stortinget, som et ledd i sin kontroll med forvaltningen, bør sette i gang en gjennomgang av manglende implementering av regelverk.

Sametingsrådet understreker at en slik gjennomgang også bør granske årsakene til at myndighetene ikke har implementert lover, lovfestede rettigheter, vedtak og tiltak som er ment å ivareta den samiske befolkningen. Gjennomgangen må utrede hvilke strukturelle endringer som er nødvendige for at regelverket skal implementeres og for å forhindre implementeringsgap i fremtiden. Gjennomgangen må også inkludere vedtak der fylker og kommuner har ansvar for implementering.

Sametingsrådet vil særlig understreke at det gjenstår et stort stykke arbeid for å lukke implementeringsgapet knyttet til landrettigheter. I forhold til landrettigheter understrekes det av Samerettsutvalget II (SRU II) kom med sine anbefalinger i 2007, uten at noe arbeid er påbegynt med landrettighetene etter 17 år. Det er svært viktig at dette arbeidet nå følges opp. Dette er nærmere omtalt under plenumssaken om Pilar 4 – Forebygging av konflikter.

Tiltak 5.2

Kommisjonen oppfordrer myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlige ansatte.

Sametingsrådet støtter kommisjonens forslag til tiltak. Tiltaket er viktig for at det skal være likeverd for samer, kvener og skogfinner i møte med offentlig forvaltning. Dette vil gjelde på alle myndighetsnivå.

Tiltak 5.3

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Sametingsrådet støtter dette og ser det som en naturlig følge av mangelen på nødvendig kunnskap i den offentlige forvaltningen slik kommisjonen påpeker. Sametingsrådet understreker at kunnskap om rettigheter må være en del av opplæringen.

Temaer innen opplæring og universitets- og høyskolesektoren vil også behandles nærmere plenumssak om Pilar 1: kunnskap og formidling.

Sametingsrådets forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

5.4

FNs erklæring om urfolksrettigheter (UNDRIP) implementeres i norsk lov

Sametingsrådet ber om at FNs erklæring om urfolksrettigheter (UNDRIP) og dens prinsipper implementeres i norsk lov. Det er ikke tilstrekkelig at norske myndigheter har slått fast at norsk rett allerede er i overensstemmelse med UNDRIP, uten nærmere vurderinger. At flere andre stater, slik som Canada og Aoteroa/New Zealand har igangsatt prosesser og lovarbeid for å implementere UNDRIP i nasjonal rett er også noe som underbygger at en implementering av UNDRIP i norsk rett er riktig og nødvendig.

FNs urfolkserklæring er en politisk bindende erklæring som i stor utstrekning gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett. Dette er også uttalt av Høyesterett i Nessebydommen.

5.5

Stortinget igangsetter en prosess for å gjennomføre en utredning om Stortingets plikt til å konsultere samiske interesser.

Under Stortingsbehandlingen av Prop 86 L 2020-2021 om Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) fremmet kommunal- og forvaltningskomiteen en merknad om Stortingets plikt til å konsultere i Innst 620 L (2020-2021),

kapittel 3.2.

«Komiteens flertall ... viser til at Samerettsutvalget II, Sametinget og Norges institusjon for menneskerettigheter peker på det konstitusjonelle spørsmålet om Stortinget har en plikt til å konsultere samiske interesser under gitte forutsetninger. Flertallet viser til at fordi det ikke har vært naturlig, har ikke departementet gått inn dette spørsmålet eller hvordan dette eventuelt kan løses i praksis. Flertallet mener at siden spørsmålet om en eventuell konsultasjonsplikt for Stortinget ikke er forsvarlig utredet, bør presidentskapet vurdere dette og fremme en egen sak for Stortinget når nødvendige utredninger er gjort.

Skulle presidentskapet komme til at det foreligger en konsultasjonsplikt, bør saken også anbefale praktiske løsninger på hvordan dette skal ivaretas. Flertallet viser til at problemstillingen ble tatt opp med presidentskapet i brev av 21. april 2021 og besvart fra presidentskapet i brev av 29. april s.å., hvor det fremkommer at presidentskapet er enig i framgangsmåten.

Flertallet bemerker at det vil være naturlig at dette arbeidet blir gjennomført så tidlig som mulig i neste stortingsperiode.»

Sametingsrådet legger til grunn at det foreligger en konsultasjonsplikt for Stortinget og imøteser snarlig en videre konsultasjonsprosess med Stortingets presidentskap om hvordan dette skal ivaretas.

Sametingsrådets innstilling

Sametingets overordnede kommentarer

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at manglende implementering i seg selv utgjør en utfordring for effekten av den politikken som er gjeldende. Dersom vedtatt politikk ikke blir fulgt opp utgjør dette en uforholdsmessig tilleggsutfordring for de dette gjelder.

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at en viktig forutsetning for å kunne styrke implementeringen av regelverk er riktig og god kunnskap i offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på alle plan. Samtidig mener Sametinget at en bør være åpne for at implementeringsgapet også kan ha andre årsaker enn mangel på kunnskap, og viser til kommisjonens kartlegging som slår fast at handlingsmønstre, holdninger og strukturer fra fornorskningen er videreført.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Sametinget ser det allikevel nødvendig å foreslå ytterligere tiltak, uten at dette er uttømmende. Sametinget foreslår tiltak som omhandler myndighetenes ansvar for å styrke de rammene som skal ivareta urfolks rettigheter.

Kommisjonens forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.1

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Sametinget deler kommisjonens oppfatning av at manglende gjennomføring av vedtatt politikk er en massiv utfordring. Sametinget slutter seg til kommisjonens anbefaling om at Stortinget, som et ledd i sin kontroll med forvaltningen, setter i gang en gjennomgang av manglende implementering av regelverk.

Sametinget understreker at en slik gjennomgang også bør granske årsakene til at myndighetene ikke har implementert lover, lovfestede rettigheter, vedtak og tiltak som er ment å ivareta den samiske befolkningen.

Gjennomgangen må utrede hvilke strukturelle endringer som er nødvendige for at regelverket skal implementeres og for å forhindre implementeringsgap i fremtiden. Gjennomgangen må også inkludere vedtak der fylker og kommuner har ansvar for implementering.

Tiltak 5.2

Kommisjonen oppfordrer myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlige ansatte.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Tiltaket er viktig for at det skal være likeverd for samer, kvener og skogfinner i møte med offentlig forvaltning. Dette vil gjelde på alle myndighetsnivå.

Tiltak 5.3

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Sametinget støtter dette og ser det som en naturlig følge av mangelen på nødvendig kunnskap i den offentlige forvaltningen slik kommisjonen påpeker. Sametinget understreker at kunnskap om rettigheter må være en del av opplæringen.

Sametingets forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.4

FNs erklæring om urfolksrettigheter (UNDRIP) implementeres i norsk lov

Sametinget slår fast at FNs urfolkserklæring UNDRIP er en politisk bindende erklæring som i stor utstrekning gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett. Dette innebærer også rettslige forpliktelser, noe som flere andre land slik som Canada og Aoteroa/New Zealand innarbeider i lovgivningen. Sametinget ber om at FNs erklæring om urfolksrettigheter og dens prinsipper implementeres i norsk lov.

Tiltak 5.5

Stortinget igangsetter en prosess for å gjennomføre en utredning om Stortingets plikt til å konsultere samiske interesser.

Sametinget legger til grunn at det foreligger en konsultasjonsplikt for Stortinget og imøteser snarlig en videre konsultasjonsprosess med stortingets presidentskap om hvordan dette skal ivaretas.

Sametinget viser til at under Stortingsbehandlingen av Prop 86 L 2020-2021 om Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) fremmet kommunal- og forvaltningskomiteen en merknad om Stortingets plikt til å konsultere i Innst 620 L (2020-2021), kapittel 3.2.

Sametingsrådet – plenumsaker - 006/24

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling

Sametingets overordnede kommentarer

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at manglende implementering i seg selv utgjør en utfordring for effekten av den politikken som er gjeldende. Dersom vedtatt politikk ikke blir fulgt opp utgjør dette en uforholdsmessig tilleggsutfordring for de dette gjelder.

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at en viktig forutsetning for å kunne styrke implementeringen av regelverk er riktig og god kunnskap i offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på alle plan. Samtidig mener Sametinget at en bør være åpne for at implementeringsgapet også kan ha andre årsaker enn mangel på kunnskap, og viser til kommisjonens kartlegging som slår fast at handlingsmønstre, holdninger og strukturer fra fornorskningen er videreført.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Sametinget ser det allikevel nødvendig å foreslå ytterligere tiltak, uten at dette er uttømmende. Sametinget foreslår tiltak som omhandler myndighetenes ansvar for å styrke de rammene som skal ivareta urfolks rettigheter.

Kommisjonens forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.1

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Sametinget deler kommisjonens oppfatning av at manglende gjennomføring av vedtatt politikk er en massiv utfordring. Sametinget slutter seg til kommisjonens anbefaling om at Stortinget, som et ledd i sin kontroll med forvaltningen, setter i gang en gjennomgang av manglende implementering av regelverk.

Sametinget understreker at en slik gjennomgang også bør granske årsakene til at myndighetene ikke har implementert lover, lovfestede rettigheter, vedtak og tiltak som er ment å ivareta den samiske befolkningen. Gjennomgangen må utrede hvilke strukturelle endringer som er nødvendige for at regelverket skal implementeres og for å forhindre implementeringsgap i fremtiden. Gjennomgangen må også inkludere vedtak der fylker og kommuner har ansvar for implementering.

Tiltak 5.2

Kommisjonen oppfordrer myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlige ansatte.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Tiltaket er viktig for at det skal være likeverd for samer, kvener og skogfinner i møte med offentlig forvaltning. Dette vil gjelde på alle myndighetsnivå.

Tiltak 5.3

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Sametinget støtter dette og ser det som en naturlig følge av mangelen på nødvendig kunnskap i den offentlige forvaltningen slik kommisjonen påpeker. Sametinget understreker at kunnskap om rettigheter må være en del av opplæringen.

Sametingets forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.4

FNs erklæring om urfolksrettigheter (UNDRIP) implementeres i norsk lov

Sametinget slår fast at FNs urfolkserklæring UNDRIP er en politisk bindende erklæring som i stor utstrekning gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett. Dette innebærer også rettslige forpliktelser, noe som flere andre land slik som Canada og Aoteroa/New Zealand innarbeider i lovgivningen. Sametinget ber om at FNs erklæring om urfolksrettigheter og dens prinsipper implementeres i norsk lov.

Tiltak 5.5

Stortinget igangsetter en prosess for å gjennomføre en utredning om Stortingets plikt til å konsultere samiske interesser.

Sametinget legger til grunn at det foreligger en konsultasjonsplikt for Stortinget og imøteser snarlig en videre konsultasjonsprosess med stortingets presidentskap om hvordan dette skal ivaretas.

Sametinget viser til at under Stortingsbehandlingen av Prop 86 L 2020-2021 om Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) fremmet kommunal- og forvaltningskomiteen en merknad om Stortingets plikt til å konsultere i Innst 620 L (2020-2021), kapittel 3.2.

Plan og finanskomiteen - 002/24

PFK - vedtak:

Innledning:

Plan og finanskomiteen har behandlet sak: 002/24 Sannhet og forsoning - Pilar 5: Implementering av regelverk

Forslag

Forslag 1

Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) og Senterpartiet (SP) ved Beaska Niillas. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Tor Gunnar Nystad, , Jon Isak Lyngman Gælok ,Kristin Ørsnes Sara, Eirik Larsen, Per Johnny Sara, Senterpartiet (SP) Elisabeth Erke, stiller seg bak.

Hele tiltak 5.4 endres til:

“Tiltak 5.4 FNs erklæring om urfolks rettigheter implementeres i norsk lov

Sametinget viser til at FNs erklæring om urfolks rettigheter gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett, og at den utgjør minstestandarder for overlevelsen av verdens urfolk, og deres verdighet og velferd. Erklæringens rettslige bindende innhold gjør det nødvendig for Norge å følge opp erklæringen aktivt, slik som Canada og Aotearoa (New Zealand) og flere andre stater gjør. Sametinget ber om at regjeringen utarbeider en handlingsplan for implementering av erklæringen i norsk lov.”

Forslag 2

Forslag fremmet av Arbeiderpartiet ved Ronny Wilhelmsen. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet Per Mathis Oskal og Arild Pettersen Inga , stiller seg bak.

Helhetlig forslag, erstatter sametingsrådets innstilling:

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at manglende implementering i seg selv utgjør en utfordring for effekten av den politikken som er gjeldende. Dersom vedtatt politikk ikke blir fulgt opp utgjør dette en uforholdsmessig tilleggsutfordring for de dette gjelder. Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at en viktig forutsetning for å kunne styrke implementeringen av regelverk er riktig og god kunnskap i offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på alle plan.

Sametinget støtter kommisjonens vurderinger og forslag til tiltak. Sametinget påpeker at rapporten ikke representerer et fullstendig bilde av historien, og heller ikke inneholder en uttømmende liste over tiltak som kan eller vil bli nødvendig for reparasjoner og forsoning.

Forslag 3

Forslag fremmet av Nordkalottfolket ved Vibeke Larsen. Komiteens medlemmer fra Norkalottfolket Toril Bakken Kåven og Øyvind Lindbäck, stiller seg bak

Erstatter rådets innstilling:

Sametinget er enig kommisjonens konklusjon om at implementeringsgapet er hovedutfordringen innenfor blant annet oppvekst- og helsesektoren, og at dette kan bidra til svekket tillit mellom samene og myndighetene. I mange tilfeller er samiske rettigheter og politiske vedtak i praksis uten forvaltningsmessig reelt innhold. Det gjenstår et gjennomgripende arbeid for å identifisere og håndtere utfordringer som forhindrer implementering av effektive og kvalitetsmessige gode tjenester til samer.

Sametinget støtter også kommisjonens vurdering om at riktig og god kunnskap i offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på alle plan er en viktig forutsetning for å styrke implementeringen av regelverk. Samtidig mener Sametinget at vi bør være åpne for at implementeringsgapet kan ha andre årsaker enn kunnskapsmangel. Kommisjonens kartlegging fastslår at handlingsmønstre, holdninger og strukturer fra fornorskningen fortsatt eksisterer. Dette er viktig å ta hensyn til når vi arbeider med å forbedre implementeringen av regelverk.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Sametinget ser det allikevel nødvendig å foreslå ytterligere tiltak, uten at dette er uttømmende.

I tillegg til implementeringsgapet, er hovedutfordringen at samer mangler beskyttelse i lovverket innenfor feltet naturbruk og utmarksnæring. Dette er et av de viktigste elementene i egen kultur. Mange samer har gjennom fornorskningen mistet det samiske språket for flere generasjoner siden, ytre markører som klær anses ikke som viktig, men hele verdensbildet og tilnærmingen til egen kultur, går gjennom ens kultur for naturbruk. For å bøte på dette, må det implementeres lovverk og rammebetingelser som ivaretar utmarksbrukere og utmarksnæringer, jmf egen sak om Utmarksnæring, kombinasjonsnæring og utmarksbruk samt Pilar 3 Kultur og kulturminner

Kommisjonens forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.1

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Sametinget deler kommisjonens oppfatning av at manglende gjennomføring av vedtatt politikk er en massiv utfordring. Sametinget slutter seg til kommisjonens anbefaling om at Stortinget, som et ledd i sin kontroll med forvaltningen, setter i gang en gjennomgang av manglende implementering av regelverk.

Sametinget understreker at en slik gjennomgang også bør granske årsakene til at myndighetene ikke har implementert lover, lovfestede rettigheter, vedtak og tiltak som er ment å ivareta den samiske befolkningen. Gjennomgangen må utrede hvilke strukturelle endringer som er nødvendige for at regelverket skal implementeres og for å forhindre implementeringsgap i fremtiden. Gjennomgangen må også inkludere vedtak der fylker og kommuner har ansvar for implementering. Sametingets rolle må også være en del av denne gjennomgangen.

Tiltak 5.2

Kommisjonen oppfordrer myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlige ansatte.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Tiltaket er viktig for at det skal være likeverd for samer, kvener og skogfinner i møte med offentlig forvaltning. Dette skal gjelde på alle myndighetsnivå

Tiltak 5.3

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Sametinget støtter dette og ser det som en naturlig følge av mangelen på nødvendig kunnskap i den offentlige forvaltningen slik kommisjonen påpeker.

Tiltak 5.4

Implementering av erfaringsbasert kunnskap i naturforvaltningen

Erfaringsbasert kunnskap i refererer Naturmangfoldsloven til kunnskap som bygger på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen. Dette inkluderer blant annet samisk bruk og omtales også som tradisjonell økologisk kunnskap, erfaringskunnskap, urfolkskunnskap og lokalkunnskap.

I henhold til Naturmangfoldsloven § 8, skal myndighetene vektlegge denne typen kunnskap i saker som berører natur. Det er et viktig prinsipp for å fremme bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet. Den erfaringsbaserte kunnskapen kan bidra til å forstå hvordan vi best kan ivareta og bruke naturen på en måte som er gunstig for både mennesker og miljøet.

Den erfaringsbaserte kunnskapen sier også at naturen skal brukes til sanking og høsting, og mennesket er en del av naturen. En samisk forståelse av dette betyr at vern ikke betyr utestengelse, men involvering og bruk. Dette er direkte motstridende av hvordan Naturmangfoldsloven praktiseres i dag, og er en full fornorskning av den samiske kulturen. Når samer utestenges fra naturen, mister man ikke bare sin mulighet for sanking og foredling til hushold, man mister også hele sitt verdensbilde og selve livsgrunnlaget fremstår som meningsløst.

Denne typen kunnskap omfatter ikke kun vitenskapelige observasjoner, men også kunnskap som er opparbeidet over tid gjennom praktisk erfaring og samhandling med naturen over mange generasjoner. Den er del av samisk levemåte og grunnlaget for hele ens verdensbilde, med svært nøyaktig kunnskap. Sametingets samtykke til Naturmangfoldloven forutsatt at samisk bruk av naturen og kunnskap ivaretas i forvaltningen. Det har ikke skjedd.

Sametingets erfaring er at denne kunnskapen i svært liten grad implementeres og vektlegges i norsk naturforvaltning, og samisk bruk blir i stor utstrekning stemplet som uønsket bruk av naturen. Man ser også utstrakt bruk av Naturmangfoldsloven som begrunnelse for å nekte samer, kvener og andre sin rett til ivaretagelse av egen naturbrukskultur, gjennom Motorferdselloven. Finner man ikke strenge nok paragrafer i Motorferdselloven, så utnyttes Naturmangfoldsloven til å stoppe samisk og kvensk bruk. Det synes åpenbart at samisk naturforståelse og -bruk må implementeres i Naturmangfoldsloven, og Motorferdselloven i sin helhet må endres.

Sametinget henstiller til myndighetene om å igangsette et systematisk arbeid for å iverksette bruk og vektning av erfaringsbasert kunnskap i Naturmangfoldsloven og i all naturforvaltning.

Tiltak 5.5.

Implementering av samisk tankegang og forståelse for naturbruk og naturnæringer.

Sametinget oppfordrer myndighetene til å implementere samers uminnelige bruk av naturen, og deres vernemetode i lovverket. Dette kan enten gjøres ved å utvide reindriftsloven til å være en lov for natur- og utmarksbruk, eller ved en egen lov for dette temaet. Mål for arbeidet er at samer skal få tilbake sin likeverdige tilgang til egen kultur og verdensbilde gjennom å kunne bruke naturen i tråd med egen kultur og vernetankegang.

Tiltak 5.6

Stortinget igangsetter en prosess for å gjennomføre en utredning om Stortingets plikt til å konsultere samiske interesser.

Den norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk – nordmenn og samer, og det er naturlig at de to folkevalgte nasjonale parlamentene møtes som jevnbyrdig. En konsultasjonsordning mellom Sametinget og Stortinget vil sikre en slik jevnbyrdighet.

Eksempelvis er oppfølgingen av Sannhet- og forsoningskomisjonens rapport Stortingets ansvar, og oppfølgingen må naturlig nok være konsultasjonspliktig. I tillegg vil det komme andre saker som er naturlig å konsultere på med Stortinget, slik som representantforslag som behandles i Stortingskomiteer uten regjeringsbehandling.

Sametinget legger til grunn at det foreligger en konsultasjonsplikt for Stortinget og imøteser snarlig en videre konsultasjonsprosess med stortingets presidentskap om hvordan dette skal ivaretas.

Komiteens tilrådning

Komiteen hadde ingen flere forslag og råder Sametinget til å vedta følgende: Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum - 011/24

Forslag 4 - Representant Arthur Tørfoss, FrP

Rapporten Sannhet- og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskningsspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner gir en grundig gjennomgang av fornorskningshistorien.

Rapporten gir et solid grunnlag for at norske myndigheter og andre kan ta et oppgjør med fornorskningsspolitikken.

Rapporten tas for øvrig til orientering.

Saken påbegynt 07.03.24.kl. 17.10.

Votering

Av 39 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 4 ble forkastet med 34 mot 1 stemmer
- Forslag 3 ble forkastet med 28 mot 7 stemmer
- Forslag 2 ble forkastet med 28 mot 7 stemmer
- Forslag 1 ble vedtatt med 20 mot 15 stemmer
- Plan og finanskomiteens tilrådning ble vedtatt med 20 stemmer mot 15 stemmer

Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ronny Wilhelmsen, saksordfører	
2	Toril Bakken Kåven	
3	Arthur Johan Tørfoss	
4	Elisabeth Erke	
5	Silje Karine Muotka	
6	Vidar Andersen	
7	Ronny Wilhelmsen, saksordfører	

SP - vedtak:

Sametingets overordnede kommentarer

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at manglende implementering i seg selv utgjør en utfordring for effekten av den politikken som er gjeldende. Dersom vedtatt politikk ikke blir fulgt opp utgjør dette en uforholdsmessig tilleggsutfordring for de dette gjelder.

Sametinget støtter kommisjonens vurdering av at en viktig forutsetning for å kunne styrke implementeringen av regelverk er riktig og god kunnskap i offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på alle plan. Samtidig mener Sametinget at en bør være åpne for at implementeringsgapet også kan ha andre årsaker enn mangel på kunnskap, og viser til kommisjonens kartlegging som slår fast at handlingsmønstre, holdninger og strukturer fra fornorskningen er videreført.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Sametinget ser det allikevel nødvendig å foreslå ytterligere tiltak, uten at dette er uttømmende. Sametinget foreslår tiltak som omhandler myndighetenes ansvar for å styrke de rammene som skal ivareta urfolks rettigheter.

Kommisjonens forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.1

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Sametinget deler kommisjonens oppfatning av at manglende gjennomføring av vedtatt politikk er en massiv utfordring. Sametinget slutter seg til kommisjonens anbefaling om at Stortinget, som et ledd i sin kontroll med forvaltningen, setter i gang en gjennomgang av manglende implementering av regelverk.

Sametinget understreker at en slik gjennomgang også bør granske årsakene til at myndighetene ikke har implementert lover, lovfestede rettigheter, vedtak og tiltak som er ment å ivareta den samiske befolkningen. Gjennomgangen må utrede hvilke strukturelle endringer som er nødvendige for at regelverket skal implementeres og for å forhindre implementeringsgap i fremtiden. Gjennomgangen må også inkludere vedtak der fylker og kommuner har ansvar for implementering.

Tiltak 5.2

Kommisjonen oppfordrer myndighetene til å styrke opplæringen om samer, kvener og skogfinner og deres rettigheter for offentlige ansatte.

Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak. Tiltaket er viktig for at det skal være likeverd for samer, kvener

og skogfinner i møte med offentlig forvaltning. Dette vil gjelde på alle myndighetsnivå.

Tiltak 5.3

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Sametinget støtter dette og ser det som en naturlig følge av mangelen på nødvendig kunnskap i den offentlige forvaltningen slik kommisjonen påpeker. Sametinget understreker at kunnskap om rettigheter må være en del av opplæringen.

Sametingets forslag til tiltak under pilar 5: Implementering av regelverk

Tiltak 5.4

FNs erklæring om urfolks rettigheter implementeres i norsk lov

Sametinget viser til at FNs erklæring om urfolks rettigheter gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett, og at den utgjør minstestandarder for overlevelsen av verdens urfolk, og deres verdighet og velferd. Erklæringens rettslige bindende innhold gjør det nødvendig for Norge å følge opp erklæringen aktivt, slik som Canada og Aotearoa (New Zealand) og flere andre stater gjør. Sametinget ber om at regjeringen utarbeider en handlingsplan for implementering av erklæringen i norsk lov.

Tiltak 5.5

Stortinget igangsetter en prosess for å gjennomføre en utredning om Stortingets plikt til å konsultere samiske interesser.

Sametinget legger til grunn at det foreligger en konsultasjonsplikt for Stortinget og imøteser snarlig en videre konsultasjonsprosess med stortingets presidentskap om hvordan dette skal ivaretas.

Sametinget viser til at under Stortingsbehandlingen av Prop 86 L 2020-2021 om Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) fremmet kommunal- og forvaltningskomiteen en merknad om Stortingets plikt til å konsultere i Innst 620 L (2020-2021), kapittel 3.2.

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Saken ble avsluttet 07.03.24.kl. 17.46.